

2. óra

MAGYAR NÉPI ÉPÍTÉSZET

Minden ember számára létszükséglet a hajlék, hiszen védelmet nyújt és lehetővé teszi az elvonulást, ez a legkisebb társadalmi egység, a család élettere is. Itt zajlik a mindennapi élet, a háztartás, a munkák egy része, a pihenés, a fajfenntartás, a gyermeknevelés, a közösségi élet, a szórakozás, a rituálék. Mielőtt elkezdtek építkezni, néhány fontos dolgot átgondoltak.

Az építkezést meghatározó tényezők:

- **éghajlat:** Nem mindegy, hogy milyen az általános időjárás, hogy komolyabb építőanyagokra van szükség, vagy nem.
- **égtájak:** Az északi féltekén általában délre vagy keletre tájolják az épületeket. A magyar parasztház hosszabbik oldala általában déli irányba néz, mivel innen kapja legtovább a napfényt. Az erős nyári napfény ellen a tornác elé fákat ültettek, hogy a lombok megsűrjék a sugarakat. Télen viszont lehullottak a levelek, így ilyenkor szabadon beáramolhatott a meleg napsugár.
- **szélirány:** A Kárpát-medence nagy részén általában északnyugatról érkeznek a viharok, ezért a házak leginkább délkeleti tájolásúak.
- **rendelkezésre álló alapanyagok:** Erdős vidéken a fa az építőanyag, alföldi területeken a föld, hegyvidéken a kő.
- **hagyományok:** A családszerkezet, a hagyomány, a szokások és a hitélet is befolyásolja az építészetet.

A magyar népi építészetben az anyagok, a szerkezetek és a funkció egy egységet alkotnak. A házak emberléptékűek voltak, vagyis használhatóságukban, szerkezetükben és látványukban is az embert szolgálták.

A tűz szerepe: Az emberei élethez szükség van a tűzre, eköré szerveződik az élete.

IDEIGLENES VAGY EGYSZERŰ HAJLÉKOK:

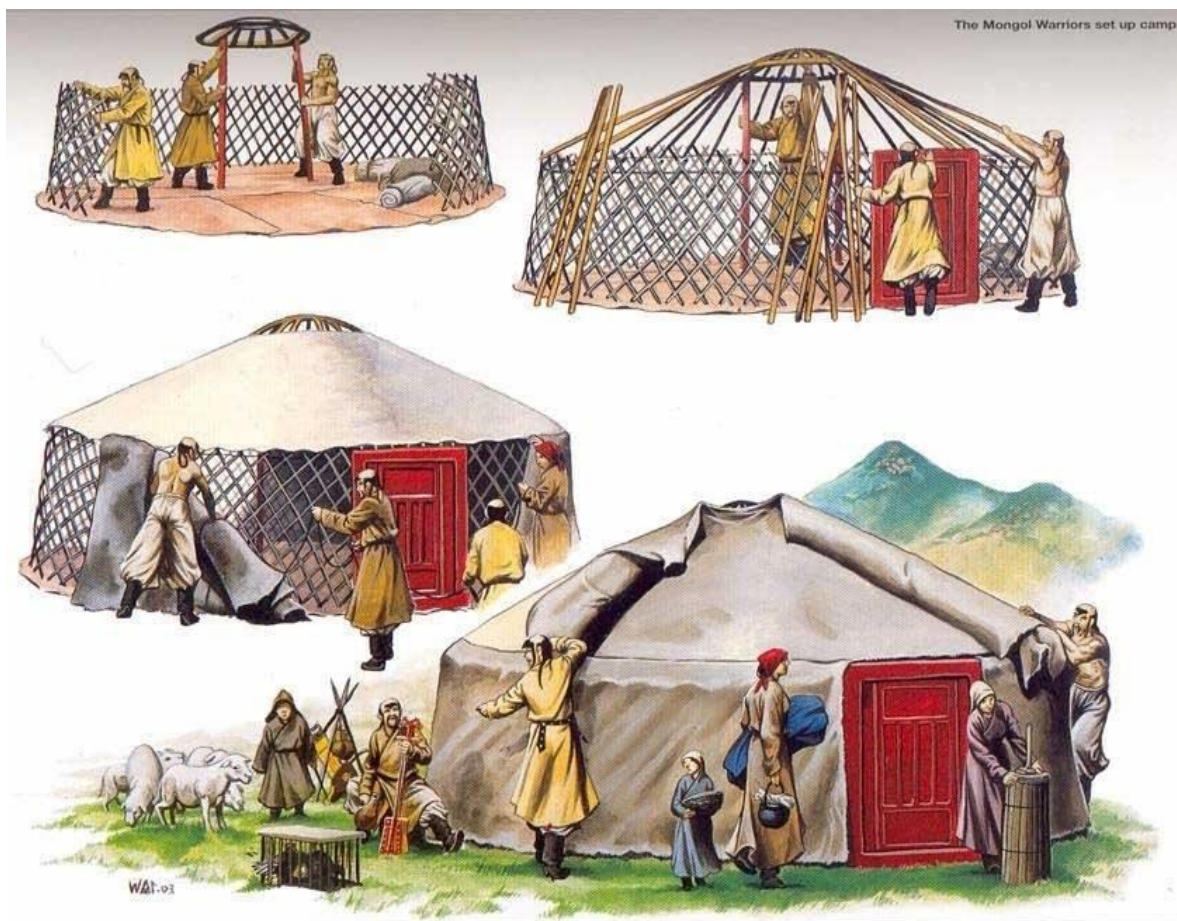
JURTA: A magyarság sátorlakó népként érkezett a Kárpát-medencébe és néhány évszázadig részben még használta ezeket az ideiglenes hajlékokat. A jurta gyorsan szétszedhető és felállítható, kocsira vagy állatra málházható, könnyű szerkezetű kupolasátor. A vázépítmény két részből áll:

- **Oldalfal,** amely egy falécekből álló rácsszerkezet. Hajlítható, szétnyitható, összecsucskozható, bőrszíjakkal erősíthető össze.
- **Tetőváz,** amelyet gömbhéjszerű lécbordák alkotnak, ezek kapcsolódnak a közepen elhelyezett kör alakú abrondhoz.

A faváz felületére nemezborítás kerül, amelyet lószőrökből font kötelekkel rögzítenek. A nemez hő, víz és hangszigeteléssel rendelkezik, ezért lehet felhasználni fal készítéshez. A jurta belső berendezése egyezik az indiánok tipijével. Középen található a tűzhely, eköré szerveződik az élet, a füst a tetőabrond nyílásán keresztül távozik. A jobb oldal a férfiaké és a vendégeké, a bal oldal a nőké és a gyermekeké. Az ajtóhoz közelebb az alacsonyabb rangúak, hátrébb a legidősebbek, vagyis a legtiszteltebbek kaptak helyet. A jurtában elhelyeztek szőnyeget, állatbőröket, ülőpárnákat, alacsony asztalkákat, ládákat. A nemez hőszigetelési tulajdonsága és a szőnyegek illetve állatbőrök leterítése miatt, a legnagyobb hidegben is kellemes meleg volt a jurtában.

A jurta belső elrendezése

Jurta felállítása

VEREMHÁZ:

Félig földbe mélyített üreg, oldalfala nincs és különböző helyi szálak anyagból készítették rá tetőt. Egyetlen helységeből állt. Ez lehetett a magyarok első állandó lakása, bár a sátrat még sokáig használták nyári szállásként.

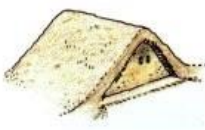
KUNYHÓK:

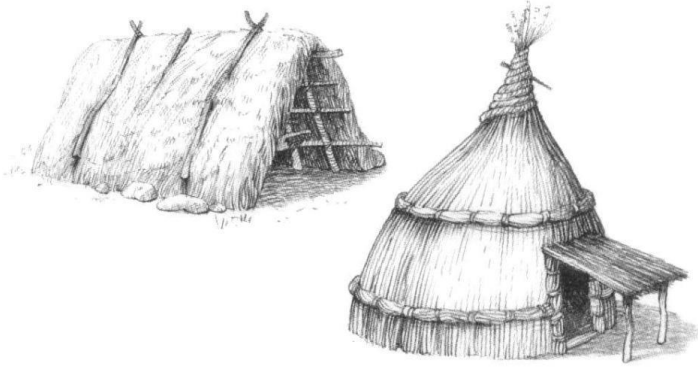
1.- kör alaprajzú kunyhók:

Nincs oldalfala, kör alapú, kúp formájú. Többféle anyagból építették, attól függően, hogy mi állt rendelkezésükre. A kijelölt kör alapba szálakat vertek, ezeket felül gúzzsal összefogták. A szálákra karókat fektettek, majd ezekre került a helyi alapanyag, nád, vessző, gyékény vagy szalma. A füst a tetőn vágott résen keresztül távozott, ezért a füstnyílást belülről sárral kitapasztották, hogy ne kapjon bele a szikra. A berendezése: középen a tűzhely, két oldalt a hálóhely, hátul az élelemtároló.

2.- **négyszögletes alaprajzú kunyhók:** Egyszerű formája, amikor kijelölnek egy téglalapot a földre, a rövidebbik oldalai közepére egy-egy villás formájú ágat szúrnak. Ezekre fektetnek egy hosszú rudat (szelement), erre a rúdra kerülnek husángok, erre vesszők, majd lomb és föld. Ez tulajdonképpen két tető, ami egymásnak van döntve. A bejáratot elöl alakították ki, hátsó oldalt vesszővel befogták.

**AZ ÁRPÁD-KORI
VEREMHÁZÉPÍTÉS
MENETE**

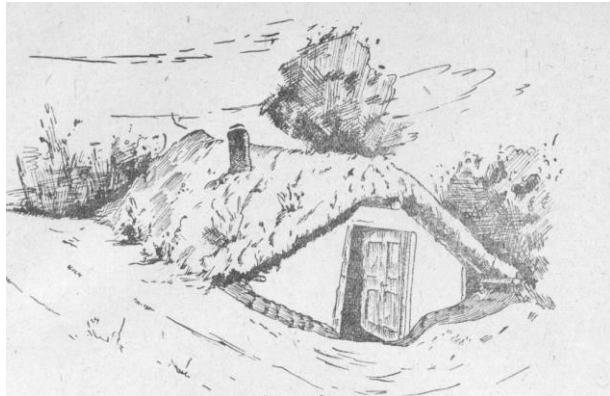

Kanászkunyhó (Dobos)

Pásztorkunyhó (Tiszántúl)

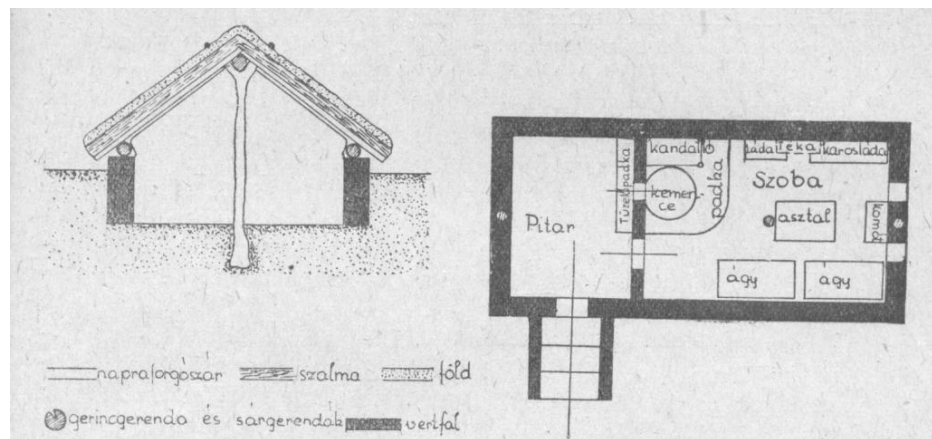
3. - földház:

Fölbe vájt, alacsony felmenő oldalfalakra állították a hasonló tetőszerkezetet, mint a négyszögletes kunyhóknál. Ilyen házak még a XX. században is voltak az Alföld keleti részén.

Földház

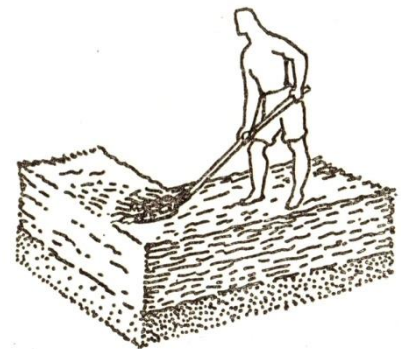
Földház
keresztmetszete
és alaprajza

FALAZAT TÍPUSOK:

1. FÖLDFALAK:

rakott sárfal: Fecskerakásnak is nevezték, mert hasonlóan készül, mint a fecskéfészék. Agyagos sarat jól összekevernek növényi anyagokkal, törekkkel, szalmával, megtapossák és mikor kellő állagúvá válik, érlelni hagyják egy napig. Kijelölik a ház területét, elegyengetik a földet, majd dinnye nagyságú gombócokból építik a falat. Egy alkalommal kb. 50 cm. magas réteget raknak, majd hagyják száradni, hogy a következő rétegek súlyát elbírja. Az ajtók helyére ajtófélfákat tesznek. Ha felhúzták a falat, ásóval simára nyelik a fal felületét és kivájják az ablakokat, amelyek sokkal kisebbek, mint most. A rakott sárfal kb. 60-80 cm vastag és felfelé kissé vékonyodik.

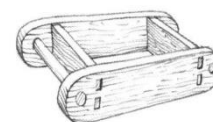
vert fal: A betonépítésnél használt zsaluzás elődje. A deszkakeretek közé agyag és növényi anyagból készült sarat döngölnek, majd ahogy emelkedik a fal, emelik a deszkakeretet addig, amíg eléri a megfelelő magasságot. Az ajtó és az ablak hasonlóan készül, mint a rakott falnál.

vályogtégla: A földből való építkezés legfejlettebb formája. A mai napig használatos. Alapanyaga hasonló a többi földfalhoz, vagyis agyag, növényi anyaggal keverve. Készítettek fából egy téglá formájú rámát, keretet, a földre töreket szórtak, rátették a rámát, majd belenyomták az agyagot. Fakéssel lesimították a tetejét, lehúzták a keretet és szikkadni hagyták a téglát. Két-három napig szikkasztják, majd élére rakják, hogy a másik oldala is száradjon. Ezután halmokba rakják a végleges száradás miatt. A vályogtéglaból a téglarakás technikájával, kötésbe rakva készítik a falat.

A földfalak építésének befejező művelete a falak *tapasztása*. A frissen készült falra 3 réteg sarat tapasztanak az egyenetlenségek eltüntetésére miatt. Az első két réteg tartalmaz növényi keveréket és lótrágyát, az utolsó nem. Száradás után a falat háromszor lemeszelik, először agyaggal és lótrágyával kevert mésszel, majd kétszer a hígabb, oltott mésszel. A földfalak előnye, hogy télen meleg, nyáron hűvös van a vályogból készült épületekben. Hátránya, hogy nem áll ellen a víznek, ezért fontos a fal szigetelése alulról és a tető tökéletessége.

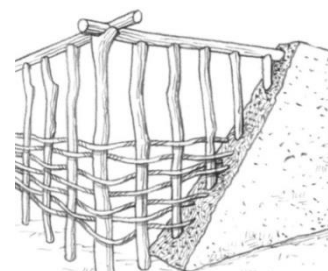
Vályogvető keret

égetett téglá: Az alapanyaga finomra és csomómentesre előkészített agyag, amelyből tégláformákat készítenek, majd száradni hagyják. Ezután 800-900 fokon kiégetik tégláégető kemencékben. A téglá és kőfalak csak a XX. században terjedtek el a népi építészetben.

2. VEGYES ÉPÍTÉSŰ FAL:

sövényfal tapasztással: Átmenet a föld és a faépítkezés között. Kijelölik az épület helyét, 30-40 cm-es távolságban karvastagságú karókat ütnek a földbe, majd vízszintes irányban sűrűn befonják vesszővel. A befont falat mindkét oldalról 50-60 cm vastagságban betapasztják agyagos sárral.

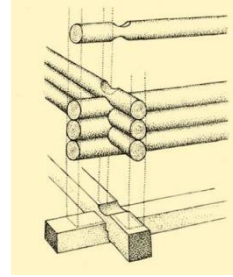

3. FÁBÓL KÉSZÜLT FALAK:

sövényfal tapasztás nélkül: Ugyanúgy készül, mint az előbb ismertetett fal, csak nincs betapasztva agyaggal a fal.

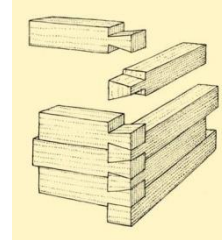
boronafal:

keresztboronás fal: Megfelelő méretű hántolt, hengeres fatörzseket készítenek elő. Ezekbe a végüktől 10-15 cm-re mélyedéseket készítenek. Ezután vízszintesen, felváltva, egymásra helyezik a fatörzseket úgy, hogy a mélyedésekbe csússzon a következő törzs. A legelső szálfá a legvastagabb és követ is tesznek alá, a víz szigetelése miatt. Ezzel tartós és stabil fal építhető, de a fák között hézagok maradnak. Ezért azokat mohával, agyaggal tömik ki. Van olyan vidék, ahol a külső falat teljesen betapasztják és lemeszelik.

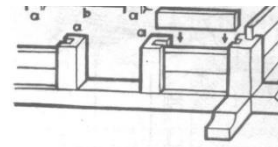

Fenyőből készítik, mert hosszú, egyenes és könnyen megmunkálható.

csapolt boronafal: Van, hogy a fatörzseket nem csak lehántják, hanem négyszögletesre is munkálják, és fogszerű végeket készítenek. Ezeket a fogszerű végeket illesztik össze. Így simább falat lehet készíteni.

zsilipelt fal: Fából készítenek egy gerenda szerkezetet, amelynek sarokoszlopaiba vájatot vágnak. Ebbe a vájatokba csúztatják bele a deszkapallókat, a megfelelő magasságig. A pallókat rönkökből hasítják szét, ehhez már komolyabb ácstechnikai tudásra van szükség.

- 4. KŐFAL:** Csak hegyvidékeken fordul elő, ahol jól megmunkálható követ lehetett találni a közelben. Először főként a nemesek házai készültek ebből, de később parasztházakhoz is használták építőanyagként. A borospincék fala is így készült. Magyarországon elsősorban a Dunántúlon és a Hegyalján építkeztek ebből az alapanyagból.

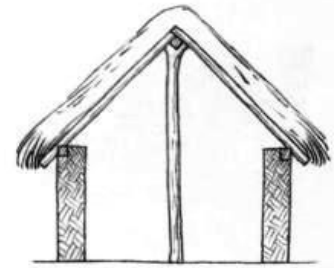
Házi feladat: Rajzold le kérlek, a vályogtégla készítés menetét!

3. óra

TETŐSZERKEZET: A ház legfontosabb eleme, hiszen nélküle nincs hajlék. Két részből áll, a tetővázból és a fedélből. Magyarországon kétféle tetőszerkezetet építettek a házakra, az ágasfás-szelemenest és a szarufást.

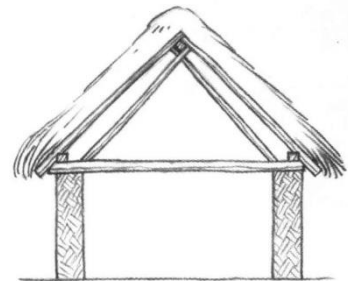
Ágasfás-szelemenes:

a, Hosszúágasos-szelemenes: Ez volt a leginkább elterjedt típus. Két vastag, villásan elágazó fatörzset leástak a ház két végének közepére. Úgy képzelj el, mintha két óriás csúzlit állítanának fel a ház két végére. Ezekre ültették rá a hosszú, az egész házon végigfutó gerendát, a szelement. Erre került a tető közepe, így kevesebb teher hárult a falra és ez adott lehetőséget arra, hogy a tető ne lapos legyen, hanem ferde, hiszen arról könnyebben folyik le a víz. Ennél a típusnál nincs földem, nincs padlás, nincs plafon, hiszen a szelement tartó gerendák ezt nem teszik lehetővé.

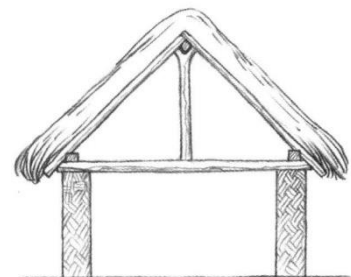
Hosszúágasos- szelemenes

b, Ollólábás- szelemenes: Itt már van földem, padlás, plafon, hiszen arra támaszkodik a két nyitott ollóra emlékeztető gerenda, ami tartja a szelement.

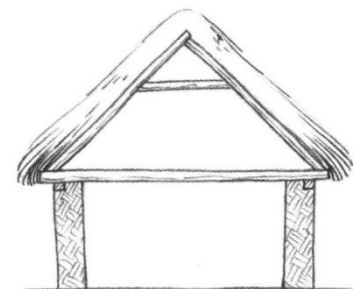
Ollólábás-szelemenes

c, Félágasos-szelemenes: Ez az előző két típus egyvelege, hiszen itt is van földem, amin áll a két, rövid, villásan elágazó fatörzs, amire támaszkodik a szelemen.

Félágasos-szelemenes

Szarufás: Ennek a szelemen nélküli tetőszerkezetnek az elkészítéséhez már szakemberre volt szükség. A fordított V alakú szarufákat összekapcsolták a földemgerendákkal és ez a szerkezet ült rá a koszorúfákra az oldalfalak tetején. Erdélyben és a Felső-Tisza vidékén már évszázadok óta ezt a típust alkalmazzák. Ezt a tetőszerkezetet nagyon sokáig csak az Erdélyből érkezett ácsok tudták igazán jól elkészíteni.

Szarufás

TETŐFORMÁK: A különböző, tetőket tartó szerkezetek meghatározzák, hogy milyen lehet a tető formája.

a, Nyeregtető: A hosszúágasos-szelemenés szerkezetre csak ilyen kerülhetett. Ez a legegyszerűbb típus, fordított V alakú sima tető, ami két oldalról borul a házra. Elsősorban az Alföldön alkalmazták.

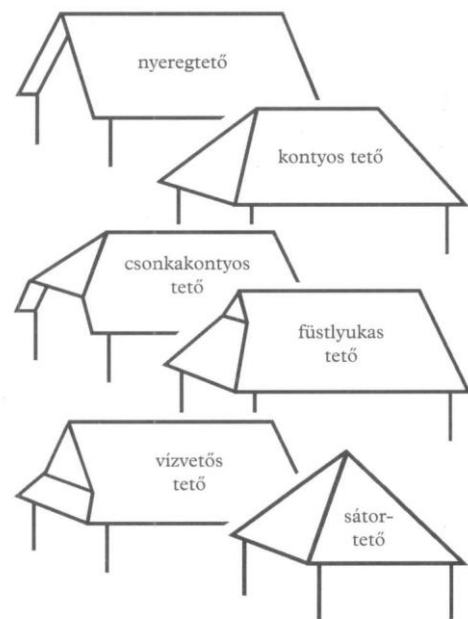
b, Kontyos tető: Ilyen tető került az ollólábás- szelemenés szerkezetre. Ez a típus 4 oldalról borul a tetőre, így a ház két rövidebbik végén egy-egy háromszög alakú ferde sík alakul ki.

c, Csonkakontyos tető: Úgy készül, mint az előző tető, de a konty részt egy kissé lecsapták. Így kialakult elől egy kicsi háromszög és egy trapéz alakú bedeszkázott oromzat. Ezt az oromzatot falunként más-más módon díszítették, így téve egyedivé az utca összképét. Elsősorban a Dunántúl nyugati és déli részén láthatunk ilyeneket.

d, Füstlyukas tető: A Palócföld jellegzetes tetőtípusa, ami eredetileg kontyos lehetett, de a tetőgerincnél megbontották, hogy a füst távozni tudjon.

e, Vízvetős tető: A füstlyukas tető füstlyukát bedeszkázták és díszítették. Ezt a típust Matyóföldön láthatjuk.

f, Sátortető: A tető 4 oldalból áll és a tető középpontján találkoznak. Elsősorban négyzet alapú házat fednek így. A XX. században ez a tetőtípus terjedt el legjobban.

TETŐFEDÉS:

A házak tetejét borító fedőanyag, mindig a helyben rendelkezésre álló anyagokból készült. Ez legtöbbször növényi anyag, nád, szalma, kukoricaszár, fűféle, fa vagy agyagcserép illetve a palakőzetből hasított pala.

Nád: Vízparti területeken használták. Több napig rakták a nádtetőt több rétegben egymásra, összeütögették jó szorosra a szálakat és egymáshoz is varrták a rétegeket. A tető kb. 30-40 cm vastag, és ha a vihar megbontja, lehet javítani. Sajnos igen gyúlékony volt, ezért pl. a disznóvágást a perzselés során kipattanó szikra miatt, a falun kívül kellett elvégezni. A XX. században az új technológiák lehetővé tették, hogy az ismét divatba jött nádtetőre egy gyulladást megelőző anyagot permetezzenek. Ez azonban jelentősen megnövelte a tető készítésének árát.

Szalma (zsúp): Rozsszalmából készítették a Kárpát-medencében, mert cséplés után a rozsnak voltak elég hosszú szárai. A szalmát kévékben egyszerűen feldobták a tetőre, majd a tető léceihez kötötték. Szalmadíszeket is elhelyeztek több helyen, őrző szerepet tulajdonítva neki. Egy jól elkészített zsúptető 25-30 évet is kibírt. Ha megbontotta a vihar, ezt is lehetett javítani.

Zsindely: Erdős vidéken használták elsősorban, ma Erdélyben láthatunk még ilyeneket. A zsindely általában lucfenyőből készült, mert a magas gyantatartalma taszítja a vizet. A lucfenyő rönkökből 40-50 cm hosszú falapokat hasítottak, majd az egyik hosszanti oldalra hornyot vágtak. Ezekkel a hornyokkal illesztették össze őket. A zsindely felszögezését a tető alján kezdték el és a sorokat takarásban helyezték egymásra.

Agyagcserép: Kéreges agyagból készült és az égetett agyagtéglával együtt terjedt el, a hosszú élettartama és szépsége miatt. Faluhelyen elsősorban az ún. hódfarkú típus volt a közkedvelt.

Pala: Palakőzetből hasították a zsindelyhez hasonlóan, csak olyan területen használták, ahol ez a fajta kőzet megtalálható volt.

Házi feladat: Kérlek, nézz meg az interneten egy videót arról, hogyan készül Erdélyben, kézi erővel a faszindely, majd írd róla 5 mondatot a füzetedbe!

4. óra

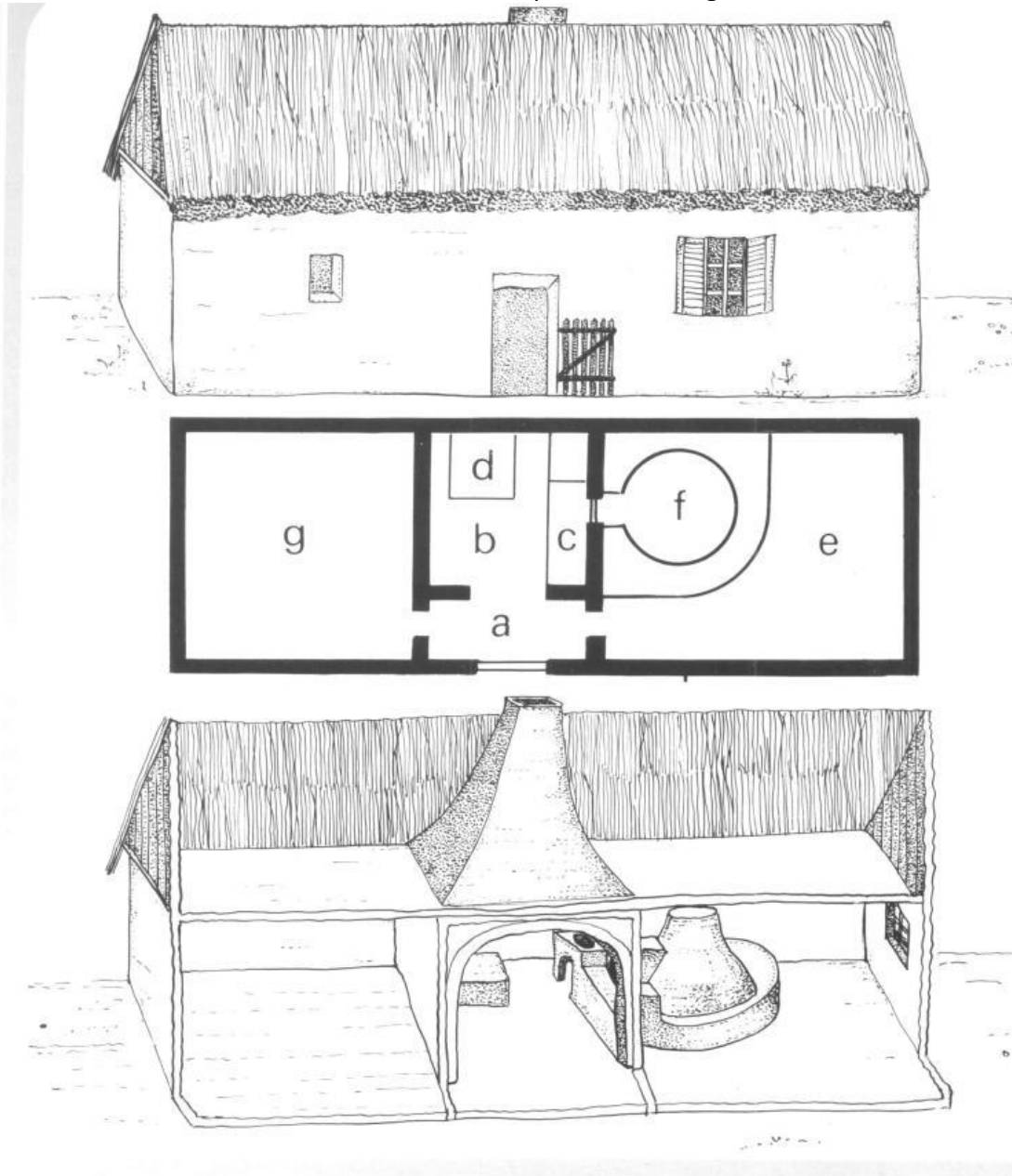
A MAGYAR NÉPI ÉPÍTÉSZET HÁZTÍPUSAI

Magyarországon más és más alapanyagokból készültek az épületek, ezért tájegységenként jól elkülöníthetők.

Középmagyar, alföldi háztípus:

Falazata földfal, vagy favázás sövényfal, rajta nyeregtetővel, szelemenés szerkezettel. Háromosztatú, vagyis a közepén található konyha jobb és bal oldalán is egy-egy szoba, vagy az egyik szoba helyett kamra nyílik. A tető náddal vagy szalmával (zsúppal) burkolt, a kéményfej fedett, hogy ne hulljon bele a csapadék. Sárból épített búbos kemence melegítette a szobát, amit a konyhából fűtöttek. A kemencében sütötték a kenyeret és a húst, az elé épített tüzelőpadkán pedig főzték bográcsban, lábasban az ételt. A konyha plafonja tulajdonképpen egy széles szabadkémény, ahol összegyűlik a füst, így itt lehetett megfűstölteni a húsarut, majd egy szűk kéménynyíláson távozik a füst.

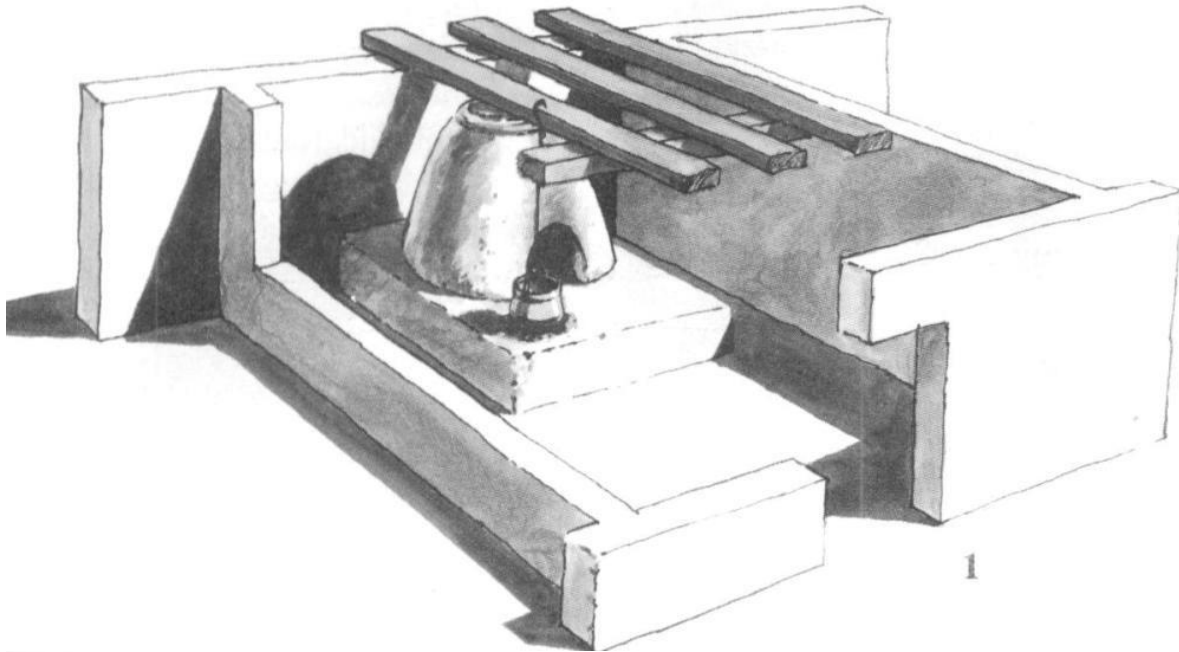
A háznak kicsik az ablakai, fala fehérre meszelt, padlózata döngölt föld.

Háromosztatú alföldi ház alaprajza, előlnézete és keresztmetszete: a) pitvar, b) konyha, c) tüzelőpadka a kemence szája előtt, d) másik, asztalszerű tüzelőpadka, e) szoba, f) kemence, g) kamra

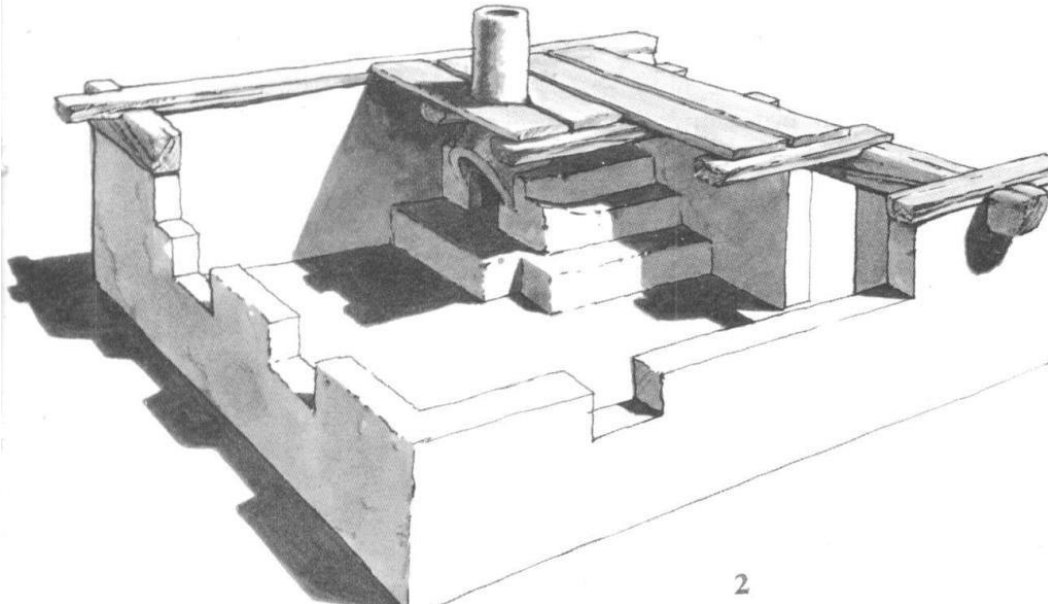
Nyugati háztípus:

Fából készült a falazata, elsősorban keresztboronás módon, amelyet sokszor betapasztottak agyagos földdel, ezen ollólábas szelemenenes a tetőszerkezet, csonkakontyos formával, szalma (zsúp) fedéssel. Ősi formája a füstőház, amely egyetlen helységből, a konyhából állt. Közepére kemence épült és a füst az ajtón távozott, a kéményt nem ismerték. Ebben az egyetlen helységben élt a család. A XVIII. században a konyha mellé szoba is épült, amelyet a konyhából fűthető cserépkályha melegített. Az így átalakult ház minden helysége az udvar felől nyílt. A füst továbbra is az ajtón távozott egészen a XIX. századig, amíg az Alföld felől meg nem érkezett a kémény ismerete.

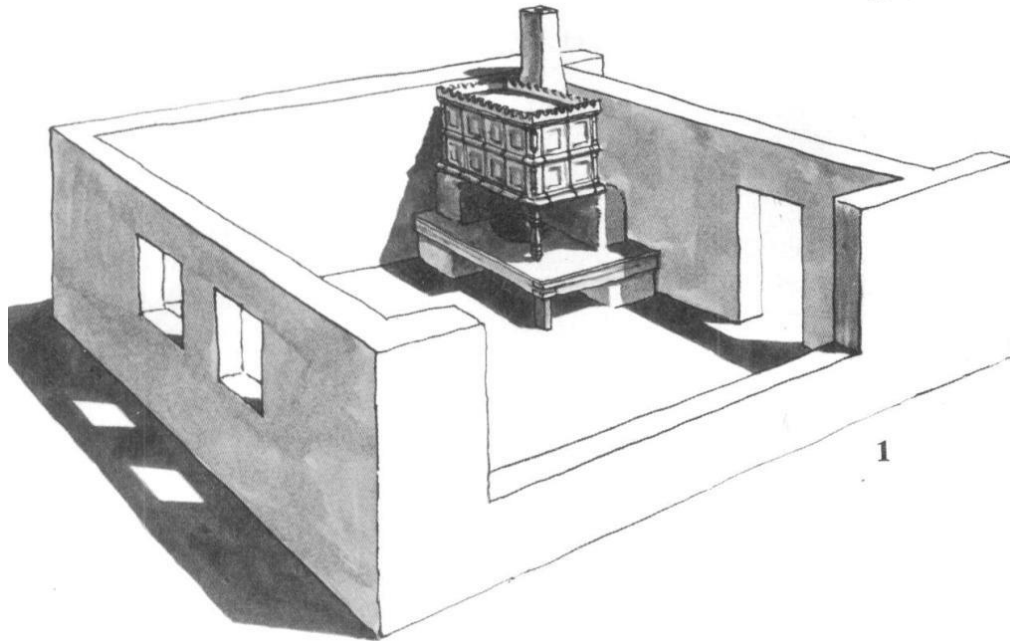
Északi háztípus:

A palócoknál láthatunk ilyen típusú házakat most. Falazata borona vagy sárfal, de előfordult sövény és kőfal is. Előbb hosszúágasos szelemenés, majd szarufás a tetőszerkezete. Teteje kontyos, füstlyukas, vagy vízvetős, szalmával fedett zsúptetős. Két vagy három helységből áll, szoba, pitvar, hálókamra. A szobai nagy méretű lapos tetejű, négyszögletes kemencét belülről fűtötték és a szája előtti padkán főztek. Először itt is az ajtón keresztül távozott a füst, majd a XVIII. századtól a kemence szája elé építettek egy kürtőt, ami a padlásra vezette a füstöt. A lakók a fűtetlen hálókamrában aludtak.

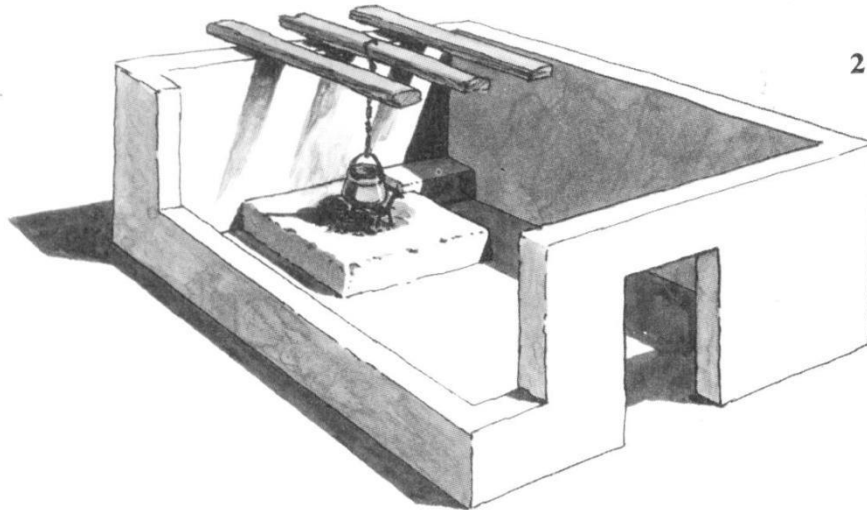
Keleti, székely háztípus:

Itt jellemző a borona típusú építkezés. A háztető magas, meredek, kontyos, szarufás szerkezetű, zsindellyel vagy zsúppal fedett. A tetőzet azért ilyen meredek, hogy télen a rendkívül sok hó ne álljon meg a tetőn, hanem könnyen lecsúszhasson róla. A tornác faoszlopokkal rendelkezik. Jellegzetes főző, sütő, tüzelőberendezése a kandalló. Vesszőből, téglából vagy cserépből épült lángfogó kürtő vezette a füstöt a padlásra. A kenyeret nem itt sütötték, hanem a külön épült sütőházban. A kandalló fűtötte a szobát, itt főztek, sütöttek, itt éltek az életüket, így külön konyha nem alakult ki. A XIX. században ide is megérkezett a kémény használata.

Déli háztípus:

Néhány kutató nem tartja külön típusnak, mert korán eltűnt a használata. A ház tulajdonképpen egy helységből, a mennyezet nélküli konyhából állt, amely később szobával és hálókamrával egészült ki. Az udvaron külön hálókamrák épültek. Az egyhelységes ház legfontosabb belső építménye a nagy alapterületű, lapos, agyagból készített, fél méter magas tüzelőpadka volt, amely felett bogrács lógott.

Tornác: A magyar népi építészet egyik fontos jellegzetessége a tornác, amely abból a szükségből alakult ki, hogy a házak helységei mind az udvarról nyíltak, így a bejáratok védelmére megnyújtották az ereszt. Ennek a megnyújtott eresznek a neve a tornác, amely minden tájegységen más-más típusú és elnevezésű. Fából vagy kőből épült oszlopokkal támasztják alá és különböző magasságig készítik a mellvédet. A tornác a hagyományos tájolás szerint a ház napos, hosszú oldalára esik és nagyon fontos szerepet tölt be. Az év nagy részében a gazdasszony és a ház női lakói itt dolgoztak, a férfiak pedig éjszaka itt aludtak, a terményeket itt szárították, dolgozták fel.

Az Alföldön először faoszlopos tornácok voltak, majd utána akarták a nemesség klasszicizáló kőoszlopait, ezért a fa rudakat szalmával körbetekerték és sárral körbetapasztották hengeres formára, majd vízszintesen fedték le. Így jött létre a jellegzetes mezővárosi ház tornácának oszlopai.

Erdélyben, Palócföldön és Somogyban a faoszlopos tornác a jellemző. A dunántúli tornác boltíves és középmagas a mellvéde. Előfordult, hogy a helyhiány miatt a tornác egy részét beépítették és csak a közepe maradt meg eredeti minőségében.

Ez az ún. lopott tornác.

Faragott oszlopos tornác

Íves tornác

Lopott tornác faoszlopokkal

Lopott tornác

A régi kisalföldi házak egyik jellegzetessége a bejárati ajtó elé épített kiugró boltozat a **gádor**. Szerepe a bejárati ajtó védelme. Volt, hogy nagyobbra építették és egy kis fülkét is kialakítottak benne. Elterjedését mutatja, a ma is létező falu neve Orosháza mellett, Gádoros.

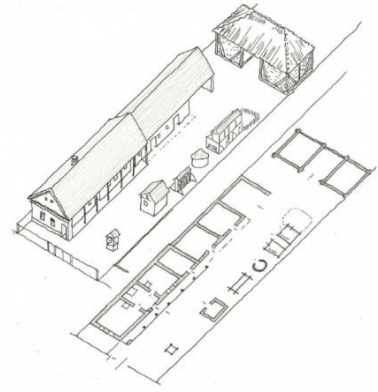
A magyar népi építészet fontos jellegzetessége még, a falak fehér színe. A tisztaság, az egyszerűség jelképe.

Házi feladat: Kérlek, rajzold le, vajon milyen lehetett egy parasztház Kalocsán!

Gádor

A család élete nem csak a házban, hanem az udvaron, a pajtában, az istállóban is zajlott. A házat udvar vette körül, amelynek egy része a veteményes, a gyümölcsös és a virágos kert. A ház általában az udvar elején állt, mögötte az istálló a lónak, marhának, majd a disznóól, végül a tyúkól. A takarmány tárolására szolgált e mögött a csűr, a pajta, ami lezárta a telket. A telken található volt még a kocsiszín, a baromfiudvar, a szalmakazal, vermek a zöldségtárolásra, kutyaól és a toalett az árnyékszék.

1. istálló:

Nagy állatok lakhelye, ilyen a ló és a szarvasmarha. Sok helyen az istállóban aludtak a férfiak, így külön rész volt erre kialakítva. Olyan istállót is építettek, amelyben tüzelésre alkalmas helyet is készítettek.

2. disznóól:

A disznók lakhelye, egyszerű kis épület, nem foglalkoztak vele nagyon sokat, bár a tisztaságára nagyon ügyeltek. Évente legalább egyszer kimeszelték.

3. pajták, csűrök:

A szalmas gabona raktározására és cséplésére használták. Középen nagy ajtón juthatunk az üres területre, itt csépeltek, a két oldalán pedig tároltak. Fából épültek, zsúppal fedettek.

4. pincék, prэшázak:

A szőlőfeldolgozás, a borkészítés és bortárolás épületei. Épülhettek a ház alá, mögé vagy a szőlős telekre.

5. kástu:

Boronafalú, zsúpfedelű, emeletes. A földszintjén tárolják a szerszámokat, a szemes gabonát. Az emeleten a szemes terméseket, gyümölcsöt és más élelmiszereket.

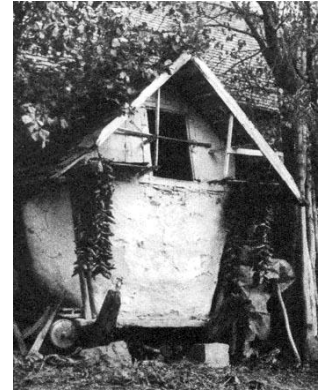
6. kukoricagóré:

A kukorica tárolására olyan falú épület kellett, ami nagyon jól szellőzik, hogy nehegy megpenészedjen az egyik legfontosabb élelmiszer alapanyaguk, ezért fa lécekből, esetleg sövényfállal készültek.

7. hombár:

Szemes gabonát tároló építmény. Falát vesszőből építették és betapasztották. Talpakra helyezték, hogy tűz esetén gyorsan fel lehessen emelni és elvinni védett helyre.

8. kút:

Lehetőség szerint minden telken volt egy ásott kút. A vizet különböző emelőszervezetekkel húzták fel. A kerek kút nyílása felé nyeregtes faszerkezetű, deszkázott kútházat emeltek és kerékkel forgatott henger segítségével húzták fel a vizet. A gémes kút esetében, a kút mellett a földbe ásott villás faszerkezet segítségével húzzák fel a vizet.

9. Pottyantós WC:

Egyszerű, fából készült kerti építmény. A földbe ásott mély lyukra helyezték, erre építettek egy emelvényt ülőkével és itt végezték el kisebb, nagyobb dolgukat.

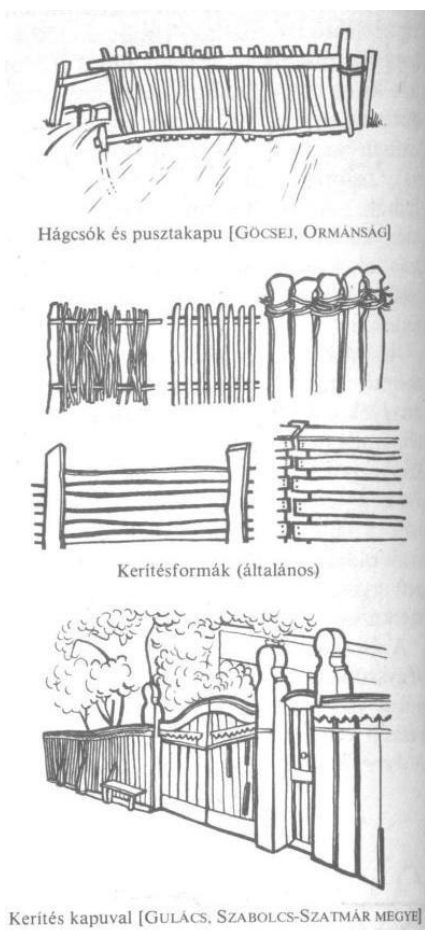

Kerítések, kapuk:

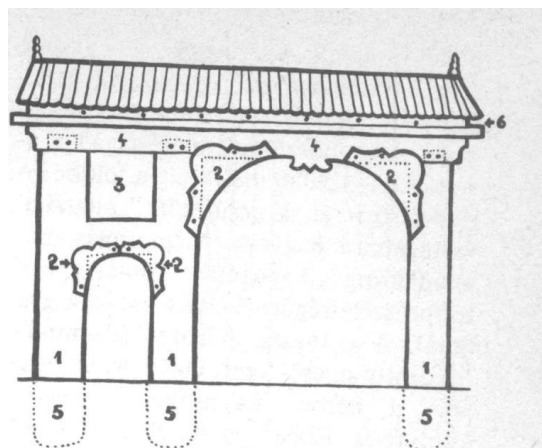
Régen a falut egy közös kerítéssel vették körül és a falukapun, pusztakapun közlekedtek. A falun belül a házakhoz tartozó telkeket is elkerítették, később pedig az utca felől is húztak kerítést. Ezek alapanyaga helyben található, és először csak a funkciójára figyeltek, később a díszítése is fontossá vált. Készítettek kerítést fából, kőből, vesszőből, gallyakból. A kerítések vázát a földbe vájt oszlopok és az azokat alul és felül összekötő merevítők alkotják. Ezekre helyezték a kerítést kitöltő anyagot. A kerítés mérete és díszettsége függött a megrendelő anyagi helyzetétől. A kapu a kerítés elmozdítható része, amelyen keresztül közlekedni lehet. Több típusa lehet, pl. *gémes*, *sarkon kifordítható*, stb.

A *gémes* típusnál egy ponton mozdul a kapu, amelynek felső szerkezete a gémeskútra emlékeztet. A *sarkon kifordítható* típusoknál két ponton fordul a kapu, különböző módokon, keresztpántokkal, vaskarikákkal, zsanérokkal, stb.

A kis és nagykapukat sokszor tetővel is ellátták, a hosszabb élettartam miatt. A fedeles kapuk legszebb példája az Erdélyben elterjedt ún. *székelykapu*. Mérete monumentális, három oszlopra helyezett fedél alatti kis és nagykapuból áll. A kapuk nyílása felül ívelt, a felülete rendkívül erősen faragott, festett. Anyaga általában cserfa, amelyet egy évig szárítottak és baltával faragtak. Az összeállítás után, precízen megtervezett mintákat faragtak bele, illetve festettek rá. Címert, rozettákat, virágokat, leveleket. A fedelét zindellyel fedték le.

Gémes kapu

A székelykapu részei

1. kapuzábék vagy oszlopok	4. konytfá
2. kötések	5. csutakfa
3. betét vagy kapukoronája	6. galambdúc

Székelykapu

Házi feladat: Kérlek, tervezz egy szép kaput fából!